

tus, imperator æternus, venit ad sæculum, ut sibi perpetuum (*sic*) pararet exilium, et hominem suum reportaret (1) ad cœlum. Reseratum Paradisum, post latronis ingressum, jam non potest callidum inimicum latere (2). Non tenet ulterius spelunca latronem, quia spelunca nova novum continet Salvatorem, publicante stella de cœlo. Virgo mater in sæculo, Ecclesia in ligno, latro in Paradiso, Dominus in sepulcro.

III. Antea dum deciperes, sententia data est peccatori. Quæ sententia? « Terra es, et in terram ibis ¹. » Modo mutatum est canticum lacrymarum. Jam non habes quod valeas accusare, quia venit, qui humiliat peccatorem, et ipse permanebit cum sole. « Ab ortu enim solis » usque ad occasum laudabunt pueri Dominum ². » Nam « Ecce puer Propheta Altissimi vocabitur ³, » ut « Juvenes, et virgines, senes cum junioribus laudent nomen » Domini ⁴, qui salvum fecit populum suum a peccatis » eorum ⁵. » Solvit vincula peccatorum, oculos aperuit cæcorum, aures surdorum, suscitavit corpora mortuorum, solvit gemitus compeditorum, lætificavit corda pastorum. Jam lætentur oves lilia carpere castitatis, et parvuli rosas (3) delibare novelli sanguinis, sine causa criminis, sine dolore vulneris, sine damno cruoris, quia patiebantur pro Filio Majestatis.

IV. Ipsi hodie canunt Angeli: « Gloria in excelsis » Deo ⁶; » ipsum adorant supplices Magi; ipsum diligunt

¹ Gen. III, 19. — ² Psal. CXXII, 1-3. — ³ Luc. I, 76. — ⁴ Psal. CXLVIII, 12. — ⁵ Matth. I, 21. — ⁶ Luc. II, 14.

(1) Cod. male *reportet*. — (2) Hæc phrasia corrupta sic legitur in codice: *Referat ad paradisum, post latronis ingressum, jam non potest callidas inimicus latere*. — (3) Cod. male *rosa*.

pastores et agni. Ipsi hodie laudem exhibent sobrii Christiani, ipsi genua flectunt vivi et mortui, qui est in dextera Patris, et tollet peccata mundi.

SERMO XXVI.

In Natali Domini XVIII.

Hic sermo, erutus ex Cod. Cass. CVI, fol. 7, fere in principio ad verbum concordat cum homilia falso Origeni tributa de Epiphania Domini apud Combefisium tom. I, fol. 519; sed cætera omnino sunt diversa, nec indigna quæ sancto tribuantur Augustino. Nec obstat, quod primæ sententiæ similes sint, cum prorsus ignoretur cui tribuenda sit homilia, quæ nomen Origenis præ se fert, et possit esse alicujus, qui sanctum Augustinum imitatus est, aut quem imitatus est ipse sanctus Augustinus. Locus ejus post præcedentem cum numero in Natali Domini XXIX.

SYNOPSIS.

I. Nativitatis Christi dies, dies lætitiæ. II. Angeli salutatio. III. Verbi incarnatio. IV. Vera pulchritudo, castitas.

I. SANCTUS et sollemnis dies, fratres dilectissimi, mundo illuxit (1); exultemus et lætemur in eo. Hodie sol ortus est mundo. Hodie in sæculi tenebris lumen verissimum ingressum est. Hodie nobis omni sole lucidior dies

(1) Vide Hom. Origenis de Epiph. Domini apud Combefisium, t. I, fol. 519.

est. Quod enim præstolabantur Angeli et Archangeli, quod Cherubim et Seraphim, et cœlorum ministeria nesciebant, hoc in nostro tempore revelatum est, ut nos etiam merito cum propheta David dicamus: « Signatum » est super nos lumen vultus tui, Domine; dedisti lætiam in corde (1) nostro¹. » Magnum lumen et verissimum lumen, hoc est, quod « Illuminat omnem hominem². » Et quod est, inquis, hoc lumen? Cito respondeo: Dominus Jesus Christus ipse est verissimum lumen, ipse est verus sol, ipse est vera lux; et de ipso dicit Propheta: « Ortus est nobis (2) Sol justitiæ³. » De ipso Evangelista dicit: « Erat lumen verum, quod illuminat omnem » hominem venientem in hunc mundum⁴. » O suave, o dulce lumen vultus Dei, quo meruit signari populus Christi (3)! Quid est Christus? Vultus luminis, vultus Dei. Quid est Christus? Vultus et sapientia Dei. Quid est Christus? Lumen ineffabilis luminis. O fratres mei, quale est illud lumen, quod tale genuit nobis lumen!

II. Propheta sanctissimus David canorus dicit, imo vox Patris per Prophetam (4): « Eructavit cor meum » verbum bonum⁵. » Audite, fratres, eructantis cordis verbum bonum. Audite angelum Gabrielem sanctissimæ Virgini Mariæ dotalium pactionum divina jura dicantem. Audite, inquam, regalis throni præconem (5) benedictæ conceptionis et partus æternitatis Regis mysterium (6) pollicentem. « Missus est (7) enim angelus » Gabriel a Domino in Galilæam (8) ad virginem despon-

¹ Psal. iv, 7. — ² Joan. i, 9. — ³ Malac. iv, 2. — ⁴ Joan. i, 9. — ⁵ Psal. xlv, 2.

(1) Sic cod. cxliii; cod. cvi meo. — (2) Sic cod. cxliii; cod. cvi vobis. — (3) Hæc verba quo meruit, etc. desunt in cod. cxliii, usque ad has voces vultus et sapientia. — (4) Vide Enarrat. in Psal. xlv, num. 4. — (5) Cod. præceptum. — (6) Id. imperium. — (7) Deest verbum est in cod. cxliii. — (8) Sic cod. cxliii; cod. cvi Galilæa.

» satam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David, et » nomen virginis, Maria. » Introivit et ait ei: « Benedicta » tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui. » Et obstupuit Maria ad introitum ejus, quod sic benedixerit eam. Et obstupenti Angelus ait ei: « Ne timueris, » Maria, invenisti gratiam apud Dominum; ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus » Emmanuël (1), quod interpretatur, Nobiscum Deus. » Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur, et dabit » ei Dominus sedem David patris sui, et regnabit in » domo Jacob in æternum (2), et regni ejus non erit finis⁴. » Ecce audivit Maria, credidit, concepit et peperit. Audivit verbum, credidit fide, concepit sensu (3), et peperit lege naturæ (4).

III. Hodie ergo Dominus noster Jesus Christus natus est (5) secundum carnem, non secundum divinitatem. Nam « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud » Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio » apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso » factum est nihil². » Natus est ut videretur oculis carnis, qui videri non poterat oculis cordis. O homo, noli ingratus existere. Hic est enim, qui te fecit ad imaginem et similitudinem suam. De ipso est increpatio illa in Psalmo dicens: « Filii hominum, usquequo graves corde? Ut » quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium? Sci » tote quoniam admirabilem fecit Dominus Christum » suum³. » Hic est Filius Dei, Verbum Dei, secretorum

¹ Luc. i, 26-33. — ² Joan. i, 1-3. — ³ Psal. iv, 3, 4.

(1) Aut potius *Jesus*, ut in Vulgata. Confundit Prophetæ testimonium cum verbis Evangelistæ. — (2) Desunt verba *in æternum* in cod. cxliii. — (3) Codd. *sensum*. Concepit *sensu*, id est *corpore*, non *voluptate*. — (4) Cod. cxliii *credidit fidem, concepit sensum, et peperit legem naturalem*. — (5) Cod. cxliii male *Dominus noster natus est Christus*.

omnium arbiter et magister. Ipsi dictum est a Patre : « Fa-
» ciamus hominem ad imaginem et similitudinem nos-
» tram¹. » Ipse ergo disposuit, ipse (1) perfecit, nec potest
aliquando dilucidari dispositio cordis, nisi interpretatio
fuerit operata sermonis, ut est illud : « Eructavit cor meum
» verbum bonum. » Propheta dicit Mariæ conjunctionis
castam concordiam (2), cordis et verbi, insolubile quod-
dam vinculum charitatis. Nec enim cordis intentio potest,
nisi spirituali quodam magisterio composito verbo pro-
duci, nec habere potest sermo, quod proferat, nisi
prius artifex omnium sapientia, in penetrabilibus (3) ali-
quid construxerit cordis. « Eructavit, inquit, cor meum
» verbum bonum. » Et ubi fuerat verbum istud? In corde.
Unde eructatum (4)? Ex corde. Et quid est verbum?
facies (5) cordis. In eo aut sceditas vituperatur, aut pul-
chritudo laudatur. Ex eo (6) « Benedicimus Dominum,
» et maledicimus hominem, qui factus est ad imaginem
» et similitudinem Dei². Bonus enim homo, ait Evange-
» lista, de bono thesauro profert bona, et malus homo
» de malo thesauro profert mala³. »

IV. Hæc est sceditas, hæc pulchritudo. Illic ergo te
componere, ubi sol testis est, et amator Deus. Nolo tibi
placeat, quod te fecerit natura formosum. Licet tibi sit
in colore rubor candore permixtus, et decorem vultus tui
bene possideat ambitus oculorum, diversorum quoque
membrorum gloriam decus formæ concludat, Dominum
tuum si non in simplicitate (7) quæsieris cordis, damnatus

¹ Gen. 1, 26. — ² Jacob. 3, 9. — ³ Matth. 23, 35.

(1) Cod. cxliii et ipse. — (2) Codd. casta concordia. Hæc opinando cor-
rigere tentavimus, quæ valde sunt obscura. — (3) Cod. vi impenetrabilibus;
cod. cxliiii in penetrabilibus. — (4) Sic cod. cvi; cod. cxliiii unde ructatum
est? — (5) Sic cod. cvi; cod. cxliiii fauces. — (6) Sic cod. cvi; cod. cxliiii
male addit enim ut. — (7) Sic cod. cvi; cod. cxliiii in simplicitate si non.

remanebis crimine sceditatis (1). Homo videt in facie, Deus
in corde. Illic (2) parere stude, ubi meruit Christus
habitare. Propter quod dicit apostolus Paulus : « Nescitis
» quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vo-
» bis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet
» illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod
» estis vos¹. Eructavit, inquit, cor meum verbum bonum. »
Et quid est hoc verbum? Sponsus ille castus, de casto
thalamo proditurus (3), de castitate natus, castitatem
virginis servaturus. E thalamo processit, ad Angelum
venit (4), Angelo quoque eructante verbum (5), casti-
moniam ad virginem detulit. Castus ergo pater, castus
sponsus, casta mater, castus filius; castas nuptias inter-
pres (6) fecit Spiritus sanctus. Sic esse Maria credendo,
quod fuerat, meruit. Hoc illi et in ipsa conceptione Do-
minus servavit (7); hoc etiam pariendo non perdidit,
quod Domino jam nato permansit, qui eidem matri et
munus sceditatis attulit conceptus, et decus virgini-
tatis non abstulit (8) natus de Spiritu sancto et (9) Maria
Virgine, et regnat cum Patre in sæcula sæculorum. Amen.

¹ 1 Cor. 3, 16, 17.

(1) Sic cod. cxliiii; cod. cvi feritatis. — (2) Cod. cxliiii addit enim. —
(3) Codd. placiturus. — (4) Sic cod. cvi; cod. cxliiii angelum invenit. —
(5) Codd. eructanti verbo castimoniam. — (6) Sic cod. cvi; cod. cxliiii
male interpretes. — (7) Cod. cxliiii reservavit; cod. cvi servavit. — (8) Hæc
verba et decus virginitatis non abstulit desunt in cod. cxliiii. — (9) Cod.
cxliiii et de.

SERMO XXVII.

In Natali Domini XIX.

Hunc sermonem habemus in Cod. Cass. cvi, fol. 154, sicut et præcedentem. Non videtur integer, sed fragmentum esse constat ex ipso principio; fragmentum autem exemplis et sententiis bene concinnatum. Locus ejus sit post præcedentem cum numero in Natali Domini xxx.

SYNOPSIS.

I. Nativitas Christi ex Virgine astruitur exemplo Samsonis. II. Et Saræ sterilis. III. Isaïæ testimonio confirmatur. IV. Evæ et Mariæ comparatio.

I. FRATRES charissimi, unum rei documentum proferam de exemplis. Samson ille viribus armisque potentior, natus et ipse ex sterili Nazaræus, cum instinctu Dei adversariorum fudisset exercitum, et deficientibus armis, adhuc restaret patrandæ victoria, asini maxillam jacentem in campo invenit. Hanc arripuit, et ex illa innumeros hostes occidit. Sic enim post cædem et ipse glorians indicavit dicens: « In maxilla asini delens, delevi mille viros¹. » Hic ergo post nimium pugnæ laborem internum sitis patiebatur ardorem, neque erat (1) in promptu

¹ Judic. xv, 16.

(1) Cod. esse.

unde haurire posset aut bibere. Et ait: « Tu, Domine, » tu dedisti in manu servi tui salutem hanc magnam, » et ecce siti morior¹. » Et aperuit Deus rimam maxillæ, et exivit ab illa aqua, et accepit et satiatus est. O maxilla, nunc homicidiis cruenta, nunc virtute fœcunda! Illic hostium fudit sanguinem, hic salutiferum profudit fontem. Maxilla vero asini mortui potuit contra naturam fontem emittere, et Maxillæ usque in hodiernum diem vocabulo nuncupari; Maria beata pariens Dei Filium, virgo non potuit permanere, et contra juralactare? Maxilla ergo ex virtute divina elicit, quod natura non habuit, et Maria per eandem virtutem lac, quod (1) corpus habere potuit, proferre non debuit? Maxilla autem manavit fontem, Maria peperit Salvatorem. Divina virtus quæ aquam eduxit ex osse mortuo, carnem proferre non potuit ex homine vivo? Taceat igitur infidelitas, et in suis mussitationibus conquiescat. Eadem virtus quæ fœcundavit maxillam mortui pecudis, lacteum fontem uberibus infudit intactæ matris et virginis ex Unigeniti potestate nascentis.

II. Dicitis mihi, dicitis, qui parienti et lactanti virgini ex lege naturæ præscribis (2), Sara beata, nonagenaria unde peperit, unde lactavit! Jam enim officium suum dupliciter vulva perdiderat; et senex, et sterilis muliebria non habebat. Dicit enim Scriptura: « Defecerant (3) Saræ fieri muliebria². » Et tamen, quando Deus voluit, concepit, et peperit, et puerpera sterilis filium in senectute lactavit. Sara hoc a Deo meruit; Maria paritura adipisci non debuit? Quod exhibuit virtus in anicula et fessa, exhibere non debuit in Virgine?

¹ Judic. xv, 16. — ² Gen. xviii, 11.

(1) Cod. ut. — (2) Id. perscribis. — (3) Id. defecerunt.

Aut qui foecundavit matrem decrepitam, foecundare non potuit veram virginem, matrem novam?

III. Sed nos ad prophetiae testimonium redeamus (1). Dicit enim Isaias: « Ecce Dominus sedet super nubem » levem, et venit in Egyptum, et commovebuntur ante » faciem ejus manufacta Egyptiorum, et cadent in terram¹. Sedet, inquit, super nubem levem; » dicit Christi carnem quae portabat Dominum, et Deum in se celabat inclusum, sed in virtutibus manifestum. Nam et sol iste quem videmus, aliquoties celatur nubibus, et cum luceat sibi, non lucet tibi. Sol autem aeternus celabatur nube carnis, sed tamen et sibi lucebat et nobis. « Super nubem, inquit, levem; » et merito, quia pondus peccati non habuit, quod aggravat omnem carnem. Quia sicut nubes gravantur aquis, ita et caro gravatur peccatis. Quae enim peccatrix est ad terrena et inferna deprimit, quae vero sancta est, ad sidera et coelestia sublevatur. Merito enim nubem levem dicit Christi carnem, quae nescivit habere successionis peccatricis originem, sed ipsam massam eluit (2) peccatricem. Licet possimus dicere item ipsam beatam virginem sanctam et matrem Dei Mariam, dici nubem levem; quae mente et corpore tota fuit praedita sanctitate, siquidem Dominus de sanctis suis hoc dixerit, vel Propheta: « Qui sunt isti qui ut nubes volant². » Ipsa enim virgo Mater Domini Maria nubes levis fuit, quae infantem Dominum collo humerisque portavit, et fugiens in Egyptum cum filio fugitivo pervenit, ut impleretur quod scriptum est: « Ex Egypto » vocavi Filium meum³. »

IV. Videte interea, fratres, nativitatem Domini in

¹ Isai. XIX, 1. — ² Id. LX, 8. — ³ Osee. XI, 1.

(1) Hinc iterum patet oratorem prius de prophetia Isaiæ fuisse locutum.
— (2) Cod. eruit.

rerum mutatione, et in sacramento intelligentiae novitatem. Virgo concepit, virgo peperit, virgo lactavit, et virgo permansit. Nata caro est sine semine carnis. Nihil admittit corruptionis, ubi intererat origo virtutis. Primus homo, suasu virginis, cecidit; secundus homo, consensu virginis, triumphavit. Per foeminam diabolus introduxit mortem; per foeminam Dominus introduxit vitam. Angelus quondam malus seduxit Evam; Angelus aequae bonus hortatus est Mariam. Eva credidit (1), ut perderet virum suum; Maria, ut uterum suum dignum Dei Filio pararet habitaculum; ut quem habebat Dominum, haberet (2) et filium. Verbo Eva periit; Verbo aequae se Maria commisit, et quod perierat, reparavit. Eva quod male credidit, Maria bene credendo delevit. A muliere initium peccati, et propter hanc morimur omnes; a muliere initium fidei, et propter hanc in vita perpetua reparamur.

SERMO XXVIII.

In Natali Domini XX.

Sermo hic, sicut duo praecedentes, legitur in Cod. Cass. cvi, fol. 152, et pariter memoratur a Bardinio in Bibl. Med. Laur. catalogo, tom. I, fol. 71, § xxxv, ubi fatetur hunc abesse ex editis. Legitur autem in Plut. xiv, cod. 1, fol. 33. Frustra illum quaesivimus, ideoque stampis submisimus. Locus ejus post praecedentem cum numero in Natali Domini xxxi.

(1) Deest credidit in cod.; sed evidenter deest hoc verbum, aut aliud simile. — (2) Cod. habuisset.

SYNOPSIS.

I. Evæ et Mariæ comparatio. II. Salutatio Angeli, et Mariæ obedientia. III. Christi magna erga nos dignatio.

I. INTENTIONEM videntes vestræ devotionis, cupimus vobis aperire mysterium sanctitatis, ut Christi nativitatem facientes omnibus notam, satietur intentio vestra gemmis fidei cumulata. Rex hodie natus est Angelorum in medio peccatorum, ut donaret gratis indulgentiam delictorum. « Lætentur cœli, et exultet terra¹, » quia descendit verus architectus instaurare mundi ruinam, ut quod (1) fuerat per Evam male vexatum, per Mariam fieret reparatum. Mulier olim perdidit mundum, et Maria portat (2) in utero cœlum. Illa gustavit de ligno, tradidit viro, et intulit mortem, et hæc generare meruit Salvatorem.

II. Advenit, sicut audistis, Gabriel angelus ad puellam Virginem, et ait ad eam: « Ave, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres², » quia uterus tuus effectus est domus Filii Dei. Expavescit ad angelicum introitum; audit mysterium, et tractat negotium: « Quomodo, inquit, fiet istud, quia virum non cognosco³? » De consuetudine dico humani generis, et non de virtute dubito majestatis. Illud corde volvo, quia virgo decrevi permanere; et quomodo sine marito potero filium generare? Non ita, Maria; non sic paries quomodo cæteræ foeminae. Tu ita filium generabis, ut nunquam amittas castitatem, quæ ipsam portare mereberis Deitatem. « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi⁴; » quia venter tuus palatium factus est

¹ Psal. xcvi, 11. — ² Luc. 1, 28. — ³ Ibid. 34. — ⁴ Ibid. 35.

(1) Codd. in quo. — (2) Cod. 1 portabat.

Spiritus sancti. Et illa, ubi cœleste audivit pactum, nuntio præbet auditum, et meruit illico intra cameram ventris (1) habere hospitem Deum. « Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum¹. » Repletur ambitus uteri; concluditur intra humani corporis metas tota majestas. Efficitur filius, protector, habitator et custos. Advenit et jam (2) tempus pariendi; generat filium Maria, et castitatis clausa permanet porta². Procedit proles magnifici germinis, et pudor perseverat integer castitatis. Nullus fuit gemitus parienti, quia partum susceperat cœli. Hodie lætantes exercitus Angelorum canunt (3): « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax » hominibus bonæ voluntatis³, » quia foecundatus est uterus virginalis.

III. Cognoscite, fratres, quanta circa nos claruit clementia divinitatis (4) Dei, ut dignaretur inter homines nasci, quos terræ limo plasmavit. Nativitate sua refecit, morte sua redemit, et occisus ab inferis liberavit. Magna pietas, ut justus impiorum peccata susciperet, et immaculatus crimina nostra portaret; quia redemit nos ab inimicis nostris, dum de cœlo descendit, et mortuus inclytus rex ex inferno revixit; et sic universa captiva resolvit Dominus noster Jesus Christus Filius Dei, cui est gloria et potestas in sæcula sæculorum. Amen.

¹ Luc. 1, 38. — ² Ezech. xlii, 2. — ³ Luc. 11, 14.

(1) Cod. 1 cordis. — (2) Codd. etiam. — (3) Iid. canebant. — (4) Sic cod. 1; cod. evi claruit divinitas.